

Izseljevanje iz Evrope v Venezuelo je v primerjavi z drugimi čezoceanskimi destinacijami postalo vidnejše šele po koncu druge svetovne vojne. Od sedemdesetih let devetnajstega stoletja pa vse do konca druge svetovne vojne je bilo izseljevanje Italijanov sicer prisotno, a nikdar množično. Na voljo so dokazi o prisotnosti Furlanov v teh izseljenskih odpravah, nobenih sledi pa ni o izseljevanju iz tržaškega zaledja.

»Gospod, vedite, da sva v lanskem letu privarčevala nekaj denarja v upanju, da bo po sezoni obiranja Kave priplulo veliko ladij, ki jo bodo natovorile; in sva mislila, da se bova lahko z malo denarja vrnila, če že ne v Italijo vsaj v kateri koli del Evrope, samo da se približava Domovini; s težavo sva zbrala 400 l. in se v začetku februarja napotila v Caracas do gospoda Konzula, da bi se uskladila in da bi dobila napotke. Zaupala sva mu najino Zgodbo, o tem da sva Brata, eden Vojak, drugi pa tik pred Vpoklicem, in mu povedala, da sva pripravljena in da želiva v Italijo, če bi le zadostovala najina vsota denarja in njegova pomoč za vrnitev v Domovino, kjer bi opravljala svojo dolžnost zglednih podložnikov. Mogoče pa bi njemu le uspelo najti način, da bi naju s pomočjo poznanstev med agenti ali Kapetani spravil na ladjo. Povedala sva mu, da sva poleg plačila pripravljena tudi delati na Ladji; on pa nama je odvrnil, da nima nobenih tovrstnih poznanstev. Edini nasvet, ki nama ga je vedel dati, je, da je bila La Guayra italijanska Ladja, ki bi naju za 80 l. lahko pripeljala v Italijo.«

Ta odlomek je vzet iz pisma¹ z nadvse živahno vsebino in zanimivo obliko zaradi jezikovnih sredstev, ki jih pisec uporablja, da bi pritegnil bralca; na primer z rabo velikih začetnic in poudarjanjem želje po vrnitvi v domovino zaradi ureditve vojaškega staleža.² Gre za dva brata, Gioja Battista in Basilija Bravina, iz Castella

¹ Gino in Alberto di Caporiacco, 1877 – 1880. *Coloni friulani in Argentina, Brasile, Venezuela, Stati Uniti*, Chiandetti Editore, Reana del Rojale, str. 186 – 188.

² Razmišljanja o epistolografiji v pismih izseljencev najdemo v: E. Franzina, *Merica! Merica! Emigrazione e colonizzazione nelle lettere dei contadini veneti e friulani in America Latina 1876 – 1902*, Cierre Edizioni, Verona, 1994, str. 17 – 66 in F. Micelli, *Stagioni, luoghi e parole: le lettere di un emigrante temporaneo (1905 – 1915)*, str. 9 – 57, v A. D'Agostin in J. Grossutti (ur.), *Ti ho spedito lire cento. Le stagioni di Luigi Piccoli, emigrante friulano. Lettere famigliari (1905 – 1915)*, Občina Codroipo, Ente Regionale per i Problemi dei Migranti, Centro Studi Storici Menocchio di Montereale Valcellina, Edizioni Biblioteca dell'Immagine, Pordenone, 1997.

(morda Castello d'Aviano), ki sta maja 1878 pisala iz Venezuele svojemu županu in mu zaupala svojo zgodbo o propadli izseljenski izkušnji in o vseh neuspešnih poskusih, da bi se vkrcala in se vrnila domov ali se vsaj približala Italiji. Iz Caracasa v La Guayro, iz La Guayre v Puerto Cabello, iz Puerta Cabella v La Mino de Aroa. Kljub temu da o izseljenski zgodbi bratov Bravin nimamo drugih podatkov, pa v potrnosti, ki pronica iz pisma, razberemo simbolno zgodbo številnih drugih junakov – morda bi bilo bolje reči žrtev –, na stotine drugih italijanskih izseljencev, po večini iz alpskih območij in severovzhoda države.

Med predsedovanjem Antonia Guzmána Blanca je leta 1874 prišlo do poskusa regularizacije novačenja kolonov v Evropi z zakonsko uredbo, natančneje z dekretom z dne 14. januarja 1874,³ ki je izseljencem obljubljal ugodnosti in jim zagotavljal določene pravice: brezplačen prevoz in prvo nočitev v novi državi, zdravstveno oskrbo, versko svobodo, pravico do izobraževanja in druge ustavne pravice; ponudbo za delo brez obvez; oprostitev carinskih dajatev za osebno prtljago in delovne pripomočke, ki bi jih prinesli s seboj iz svoje države; ustanovitev Generalne direkcije za izseljenstvo in drugih birokratskih organov itd. Dekret je bil poln dobrih namer in je obljubljal lepo bodočnost. V Evropo se je širil po propagandnih kanalih, ki pa seveda niso poročali o dejanskem stanju kolonij v Venezueli. Te so se po večini nahajale na nerodovitnih in podnebno neugodnih območjih. Ravno tako propaganda ni omenjala postranskih klavzul v pogodbah, na primer težav, v primeru, da bi se izseljenec želel vrniti v domovino (to se je mogoče zgodilo tudi bratoma Bravin), saj je avtomatično, takoj po priselitvi⁴ postal venezuelski državljan.

Zaradi vpliva francoskih ladijskih družb in agencije za izseljenstvo Depas & C. iz Marseilla so Italijani v glavnem (vsaj do leta 1895, ko je družba La Veloce vzpostavila redno linijo, ki je povezovala Genovo in La Guayro) potovali iz Marseilla, Le Havreja in Bordeauxa. Ta potovanja so bila neskončno dolga. 14.

³ Odlok navajajo M. Tannini v *I primi documenti dell'emigrazione italiana nel Venezuela (secolo XIX)* in V. Blengino, E. Franzina, A. Pepe (urednik) v *La riscoperta delle Americhe. Lavoratori e sindacato nell'emigrazione italiana in America Latina 1870 – 1970*, Teti Editore, Milan, 1994, str. 428 – 430.

⁴ O negativnih ozadjih omenjenih pogodb piše N. Messina v *Aspetti e problemi dell'emigrazione italiana in Venezuela e Messico (1876 – 1879)*, *Studi Emigrazione*, XIV, 45, 1977, str. 109.

februarja 1877 je skupina 72 italijanskih izseljencev priplula v La Guayro po dolgih 75 dneh plovbe na majhni francoski ladji Matthieu – Arengo.⁵

Venezuelska vlada je imela dobre namere, ki jih je 28. marca 1878 še dodatno podkrepila z dekretom, s katerim je uvedla prehodne kolonizacijske centre na poti v La Guayro in Puerto Cabello. Kljub temu pa država ni uspela pritegniti več kot nekaj tisoč izseljencev, ki so bili le majhen potok v primerjavi z vsemi migracijskimi tokovi več sto tisoč izseljencev, ki so se v tistih letih izseljevali iz Italije v Argentino in Brazilijo. V začetku XX. stoletja, ko so zaradi mednarodnih dogodkov zamrli vsi migracijski tokovi, se je ta potok popolnoma posušil, pa čeprav so po padcu generala Guzmána Blanca njegovi nasledniki Juan Rojas Paúl (1888 – 1890), Joaquín Crespo (1892 – 1898) in Cipriano Castro (1899 – 1908) sledili dotedanjim smernicam in želeli kolonizirati in modernizirati državo s pomočjo evropskih izseljencev. Nemčija, Velika Britanija in Italija so leta 1902 z vojnimi ladjami zaprle venezuelska pristanišča, da bi zaščitile interese svojih državljanov, ki so trpeli za posledicami nedavnih državljanskih vojn. Državo so preplavili upori, ki so vlado prisilili, da je sprejela nov zakon o tujcih. Posledica tega zakona je bila tudi prekinitev preseljevanja iz Italije. Migracijski tokovi si kasneje niso več opomogli, pa čeprav je Italija s Castrovimi predstavniki 13. februarja 1903 v Washingtonu rešila sporno vprašanje.

Uradni statistični podatki o številu Italijanov v Venezueli ob koncu t.i. »prednaftne dobe« (1830 – 1926) kažejo na približno enako število priseljencev kot v letih 1881 in 1891, ko je bilo v državi 3.237 oziroma 3.030 italijanskih priseljencev: 3.009 navedenih (podatki so omejeni na družinske glavarje) italijanskih izseljencev je po nekaterih ocenah predstavljalo le del italijanske skupnosti v Venezueli, ki naj bi skupaj z ženami in otroki štela približno 15.000 oseb.⁶

Zaradi fašistične demografske politike je v naslednjih letih izseljevanje v Venezuelo še dodatno zamrlo. Po zastoju zaradi prve svetovne vojne je izseljensko gibanje v Italiji, kljub ponovni oživitvi med leti 1921 in 1925, v naslednjih dveh letih

⁵ Op. cit., str. 119.

⁶ P. Cunill Grau, *La presenza italiana in Venezuela*, Edizioni della Fondazione Giovanni Agnelli, Turin, 1996, str. 82.

oškodoval italijanski režim, ki je ubral novo demografsko politiko izseljevanja, usmerjeno k teritorialni reorganizaciji. Med temelji nove politike je bilo tudi krčenje izseljevanja v tujino in poskus preusmeritve tega pojava na meddržavno raven v smeri industrijskih območij v Milanu, Turinu, Genovi in Laciju, kasneje pa tudi v Afriko in Albanijo.⁷

V desetletjih pred drugo svetovno vojno je število italijanskih skupnosti v Venezueli po uradnih zapisih ostalo v glavnem nespremenjeno: leta 1936 je bilo v Venezueli 2.652 Italijanov, leta 1941 pa 3.137 oziroma 5,76 % in 6,28 % vseh oseb, ki so se rodile na tujem.⁸

Italijani, ki so v tej prvi fazi izseljevanja odhajali v Venezuelo, so se v glavnem ukvarjali s trgovanjem in delali na področju javnih služb, saj so se v glavnem selili na severni del države, ki je bil bolj poseljen (Zvezna okrožja Caracas, Miranda in Carabobo) in kjer so sodelovali – čeprav ne v velikem številu, kot smo lahko videli – pri začetni fazi modernizacije. Nekateri so se selili v Llanos, južno venezuelsko nižavje s obširnimi naplavinjskimi planotami, italijanski trgovci pa so poživljali mrtvo trgovanje na bregovih Orinoka in ob njegovih pritokih, v mestu Ciudad Bolívar, v San Fernandu de Apure in v oddaljenih vaseh; na primer v Guasdualitu, kjer so se borili z malarijo, banditizmom in pomanjkanjem (razen rečnih) trgovskih poti. Drugi so se nastanili v Amaracaibu in v Andih, kamor jih je privabilo trgovanje s kavo, ter v oddaljenih vzhodnih pokrajinah Cumaná in Maturín.«⁹

Izseljevanje iz Furlanije in iz tržaškega zaledja po drugi svetovni vojni: zgodba, ki jo je treba šele napisati. Poskusi kvantifikacije obsega migracij in vzroki izseljevanja v Venezuelo

⁷ O. Gaspari, *Bonifiche, migrazioni interne e colonizzazioni (1920 – 1940)*, v P. Bevilacqua, A. De Clementi, E. Franzina (uredil), *Storia dell'emigrazione italiana. Partenze*, Donzelli Editore, Rim, 2001.

⁸ P. Cunill Grau, *La presenza italiana in Venezuela*, cit., str. 265.

⁹ V. Cappelli, *Nelle altre Americhe*, v P. Bevilacqua, A. De Clementi, E. Franzina, *Storia dell'emigrazione italiana. Arrivi*, Donzelli Editore, Rim, 2002, str. 107 – 108.

Po ohromitvi zaradi druge svetovne vojne in po razglasitvi miru so države ponovno vzpostavile medsebojne odnose in odprle meje. Kmalu je v Evropi vzniknilo obsežno migracijsko gibanje, ki pa za razliko od gibanj iz začetka stoletja, ni bilo več usmerjeno zgolj v Združene države in Argentino, ampak tudi v Kanado, Avstralijo in Venezuelo. Migracije so pogosto načrtovale in spremljale države same v sodelovanju z mednarodnimi organizacijami in včasih s pomočjo dvostranskih dogovorov; izseljevali so se v glavnem delavci s povprečno visoko strokovno izobrazbo, tako da je to gibanje dobilo ime – z določeno mero pretiravanja – »izseljevanje inženirjev«; v mnogih primerih je bil cilj izseljevanja ponovna združitev z družinskimi člani na tujem. V ta namen so obstajali posebni programi, ki so jim svojčas vzneseno pravili »ladje soprog«.¹⁰

Nov italijanski migracijski val po drugi svetovni vojni je bil usmerjen (kar zadeva čezoceanske destinacije) v države, ki so bile že po tradiciji bolj dovzetne do priseljevanja; v Argentino, Združene države in Kanado. Izseljenci pa so se odločali tudi za nove in do tistega trenutka manj pomembne destinacije, kot sta bili Avstralija in Venezuela. V obdobju med leti 1946 in 1960 je bilo od skupno štirih milijonov izseljencev celotne italijanske izseljenske populacije v najbolj »obleganih« državah Amerike in Oceanije število izseljencev naslednje: v Argentini približno 475.000; v ZDA nekaj več kot 400.000, v Kanadi pa nekaj manj; v Avstralijo je odrinilo približno 360.000 izseljencev; v Venezuelo pa nekaj manj kot 250.000.¹¹

Karibska država je postala pomembna destinacija, čeprav zaslug za to ne gre pripisati italijanskim priseljencem. Sodelovanje in vloga Furlanov ter izseljencev iz tržaškega zaledja v pomembnem državnem gibanju ostaja zaenkrat neznanka, ki jo je šele potrebno razvozlati, saj se strokovnjaki tega vprašanja še niso podrobno dotaknili. Ni slučaj, da ena redkih monografij na to temo nosi naslov *Un'esperienza migratoria trascurata: i friulani in Venezuela* (Zapostavljena migracijska izkušnja: Furlani v Venezueli).¹² Proučevanje izseljevanja v Venezuelo je zelo težavno (vsaj z

¹⁰ A. Martellini, *L'emigrazione transoceanica fra gli anni quaranta e sessanta*, v P. Bevilacqua, A. De Clementi, E. Franzina, *Storia dell'emigrazione italiana. Partenze*, Donzelli Editore, Rim, 2002, str. 377.

¹¹ Op. cit., str. 373.

¹² J. Grossutti, *Un'esperienza migratoria trascurata: i friulani in Venezuela*, v *Studi in ricordo di Guido Barbina*, Udine, 2001, str. 535 – 550. To je eno izmed redkih del, vendar očitno ni edino. Omeniti velja še vsaj *Dal Friuli al*

italijanskega zornega kota), predvsem ker so arhivski viri iz tega vidika izredno pomanjkljivi. Gibanje je bilo namreč po večini neorganizirano in torej ni imelo uradne podpore, zaradi česar tudi ni podrobnih podatkov v arhivih ustanov in centralnih ali perifernih javnih institucij, ki so vodile evidenco migracijskih gibanj po drugi svetovni vojni; na primer Zunanje ministrstvo (z Generalno direkcijo za izseljenstvo in stike z italijanskimi veleposlaništvi in konzulati v Venezueli in z venezuelskimi veleposlaništvi in konzulati v Italiji) ali Ministrstvo za delo in socialne zadeve (ki je imelo Generalno direkcijo za notranje delo in migracije in je bilo kapilarno razvejano po celi državi na pokrajinskih uradih za delo in zaposlovanje). Pri polnjenju vrzeli bi si utegnili pomagati z alternativni viri; v prvi vrsti z ustnimi, ki se najboljše prenašajo iz roda v rod. Te bi veljalo poiskati med stalnimi priseljenci v Venezueli ali med povratniki, vendar moramo pohiteti.

Preden poskusimo količinsko ovrednotiti obseg izseljenstva iz Furlanije Julijske krajine v Venezuelo, moramo vedeti, da nekateri viri navajajo manjše številke od dejanskih. V enem od omenjenih virov na primer zasledimo, da je bilo v sedemletnem obdobju med leti 1951 in 1957 od skupno nekaj manj kot 85.000 izseljencev le 254 Furlanov.¹³ To seveda ni veliko, zato pa drugi viri navajajo drugačne številke. Iz podatkov Statističnega inštituta v Rimu med leti 1950 in 1953 izhaja, da je iz Vidma odpotovalo 2.059 oseb, 55 jih je bilo iz Gorice, 203 pa iz Trsta.¹⁴ Če se na podlagi teh podatkov osredotočimo na videmsko pokrajino in vzamemo v obzir tudi druge destinacije, lahko ponovno pridemo do enake

Venezuela. Diario di un viaggio, Videm, 1958 in S. Gentilizi, *Emigrants in Egitto, Argentina, Venezuela e Canada*, Rovereto in Piano, 2003. Omeniti velja tudi dve diplomski deli: R. Schirotti Zontone, *Un aspetto particolare dell'emigrazione in Venezuela: il rientro a Buja*; C. Mestroni, *Emigrazione in America Latina: il caso di Mereto Tomba*.

Kar pa zadeva proučevanje splošnega italijanskega izseljevanja v Venezuelo navajam osnovno literaturo: več avtorjev, *Itala gente. Protagonistas del trabajo italiano en Venezuela*, Papi, Rim – Caracas 1980; G. Bafile, *Inchiesta a Caracas*, Sellerio, Palermo, 1989; G. Bafile, *Passaporto verde*, Editorial Greco, Caracas, 1985; P. Cunill Grau, *La presenza italiana in Venezuela*, cit.; D'Angelo Giuseppe, *Il viaggio, il sogno, la realtà. Per una storia dell'emigrazione italiana in Venezuela (1945 – 1990)*, Edizioni del Paguro, Salerno, 1995; R. Pineta, *Italo – Venezolanos. Notas de inmigración*, Oficina Central de Información, Caracas, 1967; G. Rocchetti, *Il Venezuela e l'emigrazione agricola italiana*, Vallecchi, Firenze, 1975; M. Vennini De Gerulewicz, *Italia y los italianos en la historia y en la cultura de Venezuela*, U.C.V., Caracas, 1980.

¹³ O. Lorenzon, P. Mattioni, *L'emigrazione in Friuli*, Videm, 1962.

¹⁴ Podatki Centralnega statističnega inštituta - Istituto Centrale di Statistica, *Annuario statistico dell'emigrazione*, Rim, Tipografia Fausto Failli, 1955. Podatki zajemajo podatke o emigrantih, ki so se izselili zaradi dela ali vpoklica in tudi podatke o turističnih, poslovnih ali druge vrste izseljencih. Prvi so »državljeni, ki za stalno prenesejo svoje prebivališče v tujino zaradi dela, obrti, združitve z zakonci ali drugih razlogov«; drugi so »državljeni, ki ohranijo stalno prebivališče v Italiji in se začasno odpravijo v tujino zaradi dela, obrti ali združitve z zakonci, ki so zaposleni v tujini.«

ugotovitve, ki je že na začetku tega dela opisana kot opredeljevalna značilnost italijanskega izseljevanja v Venezuelo, in torej da gre gotovo za pomembno, vendar nikakor ne poglavitno destinacijo. 2.059 Furlanov, ki so se izselili v Venezuelo predstavlja 12,7 % od skupno 16.169 izseljencev, ki so se odpravili v različne čezoceanske države: prednjačile so Argentina, Avstralija in predvsem Kanada, kamor se je izselilo 5.784 oseb (35,7 %). Od leta 1958 je zaradi notranjih političnih dogodkov (o katerih bom podrobneje spregovoril v nadaljevanju in ki so zajeli tam bivajočo italijansko skupnost s posledičnim vplivom na vse migracijske premike) v Venezueli v videmski pokrajini prišlo do preobrata. V matičnih registrih namreč zasledimo ponovne vpise predhodno izbrisanih oseb. Ta podatek velja za cela šestdeseta leta: med leti 1960 in 1970 je v Vidmu zabeleženih 486 izbrisov in 732 ponovnih vpisov samo glede Venezuele.¹⁵

Izseljevanje Furlanov v Venezuelo je nekatere predele zajelo bolj kot druge, zlasti območje Spilimberga (Arzene, Valvasone, Spilimbergo, San Giorgio della Richinvelda), dolini Val Cosa in Val d'Arzino (Travesio, Castelnuovo del Friuli, Pinzano al Tagliamento, Vito d'Asio) in dolino Val Meduna v današnji pordenonski pokrajini ter del videmske pokrajine, ki se od San Daniela razteza do Tricesima in Cassacca, s središčem v kraju Buia.«¹⁶

Toda zakaj je Venezuela kljub temu pritegnila tako veliko število izseljencev iz Furlanije Julijske krajine? Oziroma zakaj so se (po težki odločitvi, da zapustijo dom in družino ter gredo v izseljenstvo) odločali prav za Venezuelo? Mogoče gre razloge pripisati oviram zaradi raznih omejitev, ki so jih po drugi svetovni vojni sprejele države s sicer bolj ukoreninjeno izseljensko tradicijo: Združene države so na primer količinsko omejile priseljevanje, Argentina je izvajala strog nadzor denarnih pošiljk, ki so jih izseljenci pošiljali domov, medtem ko je v Venezueli takšen nadzor ostal

¹⁵ Podatek izhaja iz Centralnega statističnega inštituta - Istituto Centrale di Statistica, *Annuario di statistiche del lavoro e della emigrazione*, Rim, Tipografia Fausto Failli, izdaje med leti 1961 – 1971 (manjka podatek za leto 1963). Povsem drugačno je gibanje v tržaški in goriški pokrajini, kjer je zabeleženih 54 izbrisov in 31 vpisov oziroma 30 izbrisov in 19 vpisov.

¹⁶ J. Grossutti, *Un'esperienza migratoria trascurata*, cit., str. 544.

zgolj na teoretični ravni, in tako dalje. Gotovo pa je bilo pomembno dejstvo, da so med Italijo in Venezuelo obstajale vezi oziroma organizacijska in birokratska sredstva, s katerimi sta vladi vodili migracijsko politiko, in mednarodne organizacije, ki so na različne načine podpirale to gibanje. Tako so v Venezueli avgusta 1938 odprli *ad hoc* ustanovo (*Instituto Técnico de Inmigración y Colonización*). Oktobra 1948 jo je zamenjal *Instituto Agrario Nacional*, ki je nadziral in preusmerjal nadzorovano izseljenstvo. Postal je formalno odgovoren za vse tujce, ki so vstopili v državo z vstopno vizo in se zbirali v zbirnih centrih El Trompillo v Valenciji, Barracos de Sarriá v Caracasu in v bližnjem San Pedru de Los Altos. Nudil jim je posojilo za odplačilo potnih stroškov in brezplačno nastanitev ter vzdrževanje v zbirnih centrih za obdobje do največ petnajst dni.¹⁷

Nastanek ustanove za podporo izseljencem predstavlja zadnjo etapo na poti, ki jo je – v primeru Venzeuele – z vmesnimi postojankami spremljala zakonodaja na migracijskem področju, pred tem pa še oblikovanje demografske politike, katere namen je bil dati izseljenstvu ključno vlogo in ki si je za referenčno točko zastavila dinamičen in ugoden ekonomski položaj. Vse se je torej začelo s preobratom na gospodarskem področju, do katerega je prišlo v obdobju 27-letne diktature Juana Vicenteja Gómeza in je trajalo vse do njegove smrti leta 1935: država je prešla s pretežno kmetijske proizvodnje na močan razvoj nafte industrije. Nafto so v Venezueli »odkrili« leta 1878, ko je družba *Compañía Minera Petrolia de Táchira* začela s črpanjem v La Alquitrani. Pravo pridobivanje nafte pa se je začelo v prvih letih naslednjega stoletja. Leta 1914 so odkrili prvo nahajališče na zahodnem delu Venzeuele ob maracaibskem jezeru. Sledila so druga najdišča na istem območju. Karibska država se je po zaslugi izrednih količin tega energetskega vira v zvezni državi Zulia leta 1928 uvrstila na drugo mesto med proizvajalci nafte (prve so bile Združene države Amerike) in na prvo mesto med izvozniki.¹⁸ Dinamizem in gospodarska rast sta po zaslugi naftne industrije privedla do sprejetja migracijske politike. Ta se je začela oblikovati že za časa vlade predsednika Eleazarja Lópeza

¹⁷ P. Cunill Grau, *La presenza italiana in Venezuela*, cit., str. 268 – 269.

¹⁸ Op. cit., str. 239 – 240.

Contrerasa (1935 – 1941), ki je nasledil Gómeza, in je znotraj gospodarskega in upravnega programa, poznanega kot *Programa de Febrero*, povezal problematiko izseljenstva z vprašanjem reform in kolonizacije ter sprejel dva zakona, ki sta desetletja urejevala to področje (dodani so bili določeni popravki, včasih tudi znatni, kljub temu pa sta ostala v veljavi): *Ley de Inmigración y Colonización* iz leta 1936 in *Ley de Extranjeros* iz leta 1937. Prvi zakon – v katerem je bilo moč občutiti znake rasizma, saj je izselitev dovoljeval samo osebam »bele arijske ali kavkaške rase, nikakor pa ne osebam semitske rase«,¹⁹ ter izrecno zavračal »cigane«, ki so bili skupaj s »potujočimi trgovci« in krošnjarji uvrščeni v kategorijo neproduktivnih – je cilj na prihod kmečkih delavcev, katerim bi zaupali kolonizacijo države. Delavci so tako prejeli stalno vizo, namen zakona pa je bil ta, da bi se za stalno in dokončno vključili v ekonomsko in socialno državno tkivo.

Ley de Extranjeros je urejal vstop tujcev v Venezuelo in dodeljevanje prehodnih viz (t.i. *transeunte*) poslovnežem in tistim, ki so imeli delovno pogodbo ali pozivni dokument družinskih članov. Takšna viza je veljala eno leto, nakar jo je bilo mogoče podaljšati ali spremeniti v vizo za rezidente.²⁰

Pričakovanja po preusmeritvi evropskih migracijskih tokov v Venezuelo se niso uresničila zaradi posledic, ki sta jih za seboj tudi na tem področju pustili španska državljanska vojna in kasneje druga svetovna vojna. Znova so ta pričakovanja postala aktualna v povojnem obdobju, zlasti na koncu štiridesetih let, ko je migracijski val eksponentno rasel.²¹ Ključni sta bili leti 1947 in 1948, zlasti pa politika vojaške uprave (na oblasti od 25. novembra 1948 do 2. decembra 1952) in generala Marcosa Péreza Jiménezza (na oblasti do 23. januarja 1958). Ta je v znak spoštovanja do doktrine *Nuevo Ideal Nacional*, ki je bila osnovana na tehnokratskem in progresističnem modelu avtoritarnega vladanja, spodbudil razvoj prometnih poti in javne gradnje. Takšna politika je prinesla velike demografske spremembe, ki so se udeležile po zaslugi močne podpore izseljenstvu, še posebej, če so priseljenci

¹⁹ D'Angelo Giuseppe, *Il viaggio, il sogno, la realtà...*, cit., str. 22.

²⁰ *Ley de Extranjeros* je urejal tudi izdajanje prehodne vize (za tiste, ki so potovali skozi državo in se niso zadržali dlje kot 48 ur) in turistične vize (ki je bila veljavna največ šest mesecev).

²¹ Leta 1954 je bilo 11.663 priseljencev, leta 1947 22.623, leta 1948 71.168. Med leti 1949 in 1952 jih je bilo v povprečju 78.000 letno, v naslednjih letih pa je število še naraslo: 102.687 leta 1953, 113.610 leta 1954, 137.416 leta 1955, 132.216 leta 1956 in 150.361 leta 1957. Vir: D'Angelo Giuseppe, *Il viaggio, il sogno, la realtà...*, cit., str. 31.

prihajali iz Španije, Portugalske in Italije. Na migracijskem področju je veljala politika »odprtih vrat«, katere namen je bil povečati število prebivalstva za industrializacijo in urbanizacijo države ter modernizacijo in povečanje kmetijsko-živilske proizvodnje.

Pomembno vlogo pri organizaciji in vodenju izseljenskih gibanj sta imeli dve mednarodni organizaciji. Sprva IRO (*International Refugee Organization*), kasneje pa še ICEM (*Intergovernmental Comitee for European Migration*). Po zaslugi podpore IRO-ja, se je med 1. julijem 1947 in 31. decembrom 1951 v Venezuelo izselilo nekaj manj kot 16.000 pribežnikov.²² S podporo ICEM-a pa je v Venezuelo med februarjem 1952 in decembrom 1957 emigriralo 29.235 oseb, med katerimi je bila velika večina (več kot 85%) Italijanov.²³

Vplivi venezuelske migracijske politike na izseljevanje Italijanov. Razlogi za izseljevanje iz Furlanije Julijske krajine. Nekaj značajskih obrisov izseljevanja iz tržaškega zaledja in Furlanije

Kljub tako veliki in razvejani mreži, ki je sledila izseljenskim tokovom, se je velika večina izseljencev odločala za potovanje v Venezuelo s prehodno vizo, torej samostojno ali spontano. Priseljenci, ki so se v Venezuelo priselili s pomočjo podprtega programa, so bili v manjšini: *Instituto Agrario Nacional* je med leti 1949 in 1960 nudil pomoč 38.107 priseljencem,²⁴ oziroma komaj 15 % v primerjavi s celotnim številom izseljencev.²⁵ Tudi italijanski izseljenci pri tem niso bili izjema. Iz podatkov iz obdobja med leti 1952 in 1957 je razvidno, da je bilo izseljencev z izseljensko vizo komaj 25.621 od skupno 161.559, oziroma komaj 15.6 %.²⁶ V Venezuelo se namreč ni splačalo potovati v vlogi izseljenca, bodisi ker so bili postopki za pridobitev vize izredno dolgotrajni, mučni in negotovi bodisi zaradi vseh obveznosti, ki so jih morali izpolnjevati kandidati, in ki so se pogosto vlekli skozi

²² *International Refugee Organization*, L'emigrazione dall'Europa, 1952, s.l.

²³ *Intergovernmental Comitee for European Migration*, Statistical Report, december 1957, s.l.

²⁴ P. Cunill Grau, *La presenza italiana in Venezuela*, cit., str. 275.

²⁵ D'Angelo Giuseppe, *Il viaggio, il sogno, la realtà...*, cit., str. 81.

²⁶ *Ibidem*, str. 128..

celo njihovo življenje in življenje njihovih družinskih članov. Agrarni statut iz leta 1949 je namreč določal, da mora izseljenec posestvo, ki ga je prejel ob prihodu v državo odplačati v roku petindvajsetih let in da ga mora obdelovati sam skupaj s svojimi predniki in potomci; slednji morajo biti starejši od šestnajst let, oboji pa morajo biti »dovolj spretni za opravljanje kmečkih del«. ²⁷ Jasno je torej, da so se izseljenci raje odločali za potovanje s prehodno vizo, ki jo je bilo med drugim lažje pridobiti, še zlasti s pomočjo uslug. V arhivskih virih so shranjeni podatki o tem, kako je bilo enostavno pridobiti prehodno vizo s pomočjo lažnih delovnih pogodb, s katerimi so kasneje priseljenci lahko celo začeli neke vrste tržno dejavnost. O tem priča pismo, ki ga je septembra 1949 Svobodna generalna konfederacija naslovila na Ministrstvo za delo in socialno varnost:

»Kljub gospodarski depresiji še vedno prihaja italijanska delovna sila, v glavnem splošni delavci z urejeno delovno pogodbo, ki so jo sklenili drugi Italijani, ki že živijo v Venezueli, kot uslugo ali proti plačilu od 40 do 70 tisoč lir!!! Rezultat: te osebe preidejo brez vsakršnih sredstev in tako smo priča pravim procesijam pred Italijansko hišo in pred nadškofijskim sedežem, kjer z malo sredstvi deluje Urad za izseljence.

To dejstvo se lahko sprevrže v socialni in moralni problem, saj so se ti ljudje zaradi pomanjkanja prisiljeni zatekati k nezakonitim dejanjem, ki se potem odražajo na celotni italijanski skupnosti.« ²⁸

Moralizatorski posegi Ministrstva za delo in Ministrstva za zunanje zadeve niso morali biti kaj prida uspešni, če upoštevamo dejstvo, da so bili takšni primeri nekaj povsem običajnega. Ministrstvo za delo je leta 1957 beležilo naslednje:

²⁷ *Guida per chi emigra in Venezuela*, cit. str. 19.

²⁸ Pismo Italijanske svobodne generalne delavske konfederacije / Libera Confederazione Generale Italiana dei Lavoratori (podpisani sindikalni konfederacijski tajnik Luigi Morelli) Ministrstvu za delo in socialno varnost, Centralni državni arhiv v Rimu, sklad Ministrstva za delo in socialno varnost, Glavna pisarna za zaposlovanje in delovno silo, kuverta 449 z dne 3. septembra 1949.

»S tem v zvezi je treba upoštevati to pomanjkljivost glede našega izseljenstva. Posameznike brez poklicne izobrazbe so premamile sanje o nenadni, utopični sreči in so odpotovali v Venezuelo kot pustolovci. Za pridobitev potnega lista so se obrnili do oblasti z lažnim dokazilom o poklicni usposobljenosti. Kasneje so jih seveda razkrili, ker niso znali opravljati dela in so prišli na slab glas tudi kar zadeva druga dela. Primorani so bili (v kolikor niso uspeli najti ustrezne začasne rešitve) poseči po skrajnih ukrepih in nezakonitih dejanjih, zaradi česar so skoraj pristali v zaporu ali pa jim je grozil izgon iz države. Zato mora Ministrstvo za zunanje zadeve nujno poskrbeti za preverjanje poklicne usposobljenosti kandidatov za odhod v tujino.«²⁹

V istem dokumentu zasledimo neusmiljene kritike na račun kakovosti »strokovnjakov«, ki so iz Italije masovno odhajali v Caracas:

»Italijansko-venezuelski patronat za pomoč izseljencem je rimske oblasti opozoril na nesporazum, ki ga je potrebno nemudoma rešiti. Po nekaterih statističnih podatkih naj bi v Venezueli brezposelnost zajela tudi visoko usposobljene kadre. Že res, a za kakšne kadre v resnici gre? Gotovo sem sodijo tisti, ki so se za vsako ceno prodajali za kar v resnici niso, samo da bi lahko odpotovali v tujino. Dobro vemo, da je 98% teh »strokovnjakov« lažnih. Ni čudno, da takšni osebki v Venezueli ne uspejo dobiti poštenega in dobro plačanega dela. V državi so ti samozvani strokovnjaki že na slabem glasu in so poznani s slabšalnim nazivom diplomiranci ali strokovnjaki Guaire, venezuelskega pristanišča, kjer se izkrcujejo.«

Če natančno analiziramo te dokumente, pri čemer moramo z določeno rezervo vzeti v poštev zaskrbljenost institucionalnih organov nad posledicami izseljenskega gibanja, katerega so morali prikazati, kot da je ušlo izpod nadzora, ugotovimo, da v bistvu kažejo na uspeh migracijskega toka, ki pa je zelo malo sovpadal s pričakovanji venezuelskih oblasti v fazi načrtovanja, predvsem zaradi slabe udeležbe v

²⁹ Pismo Ministrstva za zunanje zadeve, Generalna direkcija za izseljenstvo, Ministrstvu za delo in socialno varnost, isti naslov kot v prejšnji opombi.

kolonizacijskih programih. S prihodom nove delovne sile in inovativnih delovnih tehnik se niso uresničila pričakovanja o ponovnem dvigu propadajoče kmetijske proizvodnje. Videli smo že kakšnim pogojem so se morali podrežati koloni (vključno z družinami), poleg tega pa so na predstavo o novi izkušnji vplivali še aklimatizacijski centri, ki so odpravili nastanitev v kmetijskih kolonijah. Posledično so se koloni oddaljili iz območij, ki so bila predvidena za njihovo nastanitev in se koncentrirali v glavnih mestih, po večini v prestolnici, kjer so se zaposlili na področjih, ki niso imela nič skupnega s kmetijstvom.

Italijanski izseljenci pa se niso zaposlovali v kmetijstvu in tudi ne v naftni industriji, ki jo je leta 1950 finančno upravljalo italijansko ministrstvo in ki je bila »zasičena s priseljenci iz drugih držav«. ³⁰ Mestna središča so privabljala neizobražene izseljence: kmete, splošne delavce ali težaške delavce, v nekaterih primerih tudi obrtnike: »v mestu so se spreobrili v trgovce, gradbene podjetnike, industrialce.« ³¹ Italijani so bili koncentrirani v urbanih in industrijskih predelih Zveznega okrožja in držav Miranda, Zulia, Carabobo in Aragua. V Zveznem okrožju so delali predvsem na področju gradbeništva. V Mirandi so se zaposlovali v storitvenih dejavnostih, ustanavljali trgovske agencije in različna podjetja zlasti na področju transporta. Odpirali so hotele, penzione in brivnice ali pa pekarnice, manjše tovarne obutve in mehanske delavnice; v Zulii so se ukvarjali z inducirano naftno dejavnostjo; v Carabobu so se zaposlovali v storitvenih dejavnostih in odpirali brivnice, lepotilne salone, hotele, restavracije in penzione ali pa manjše industrijske obrate na področju gradbeništva in transporta, manjše trgovske dejavnosti in skladišča; v Aragui so Italijani delali predvsem v gradbeništvu zaradi rasti Maracaya in drugih središč. ³² Italijansko izseljenstvo (pa tudi špansko in portugalsko) je težilo k centralizaciji in posledičnemu nastanku tako imenovane »makrocefalije«. Omenimo samo primer prestolnice, kamor se je med leti 1948 in 1957 priselilo preko 600.000 emigrantov. ³³

³⁰ Generalna direkcija za izseljenstvo, *Notizie Utili per chi emigra in Venezuela* (tiskan dosje z ročno pripisanim datumom 29. december 1950), enak naslov kot pri prejšnjih.

³¹ D'Angelo Giuseppe, *Il viaggio, il sogno, la realtà...*, cit., str. 39.

³² P. Cunill Grau, *La presenza italiana in Venezuela*, cit., str. 292, 294, 296, 297.

³³ D'Angelo Giuseppe, *Il viaggio, il sogno, la realtà...*, cit., str. 79.

Italijani so po večini živeli v mestih: po podatkih Izseljenskega urada italijanske ambasade v Caracasu iz leta 1966 je od skupno 170.000 Italijanov, 90% italijanskih izseljencev živelo v mestu, od česar približno 96.000 v Caracasu, 14.000 v Maracaibu, 8.000 v Maracayu in 5.000 v La Guairi.³⁴

V zvezi z izseljevanjem Italijanov po deželah jih je velika večina prihajala iz južnih delov Italije, Kampanje, Sicilije in Apulije. Številni so bili tudi izseljenci iz osrednje Italije, predvsem iz Abrucev. Jug in otoki so skupaj pokrivali 60% italijanskega izseljenstva, osrednji del 25 %, sever pa preostalih 15 %.³⁵

ICEM je imel zelo pomembno vlogo v programih za združevanje družin. Sodeloval je z italijanskimi oblastmi na področju izseljenstva in emigrantom nudil finančno podporo za kritje potnih stroškov; s temi prispevki so uspeli kriti tudi do 75% potnih stroškov, četrtino pa je izseljenec moral poravnati sam.

Vendar pa združevanje družin ni vedno predstavljalo pozitivne izkušnje. Zaradi finančne podpore in logistične pomoči, ki ju je nudil ICEM, se je veliko ljudi nepremišljeno in prenagljeno odločalo za pristop k programu za združevanje družin. Leta 1957 je Ministrstvo za zunanje zadeve javno izjavilo, da težaškim in splošnim delavcem odsvetuje – če ne celo zavrača – združitev s svojimi družinskimi člani:

»Po drugi strani pa bi bilo dobro zavzeti preudarno stališče glede združevanja družin z izseljenci, ki zasedajo manj strokovne položaje. Delavci, ki niso v tujini že vsaj dve do tri leta in ki torej niso pridobili dovolj prakse, da bi uspeli dodobra spoznati okolje in se izogniti brezposelnosti; delavci, ki pristajajo na nejasno opredeljena dela, na primer težaška, katerih dnevni zaslužek znaša od 9 do 12 bolivarjev, in tisti, ki so povrh vsega še izpostavljeni nevarnosti, da za nekaj mesecev ostanejo brez dela; ti bi naredili veliko napako, če bi se odločili za združitev s svojo družino. Videli smo že družine, ki so bile poslane v pogubo, ker niso dobile dela in ker so se morale v Caracasu spoprijeti z velikim neravnovesjem med nizko plačo in visokimi življenjskimi stroški. Takih primerov pa ni malo. Tisti, ki so podcenjevali in niso

³⁴ Op. cit., str. 138.

³⁵ P. Cunill Grau, *La presenza italiana in Venezuela*, cit., str. 267 in 285.

izkoristili skoraj brezplačne poti, ki jo je ponujal ICEM, so se uspeli rešiti s pomočjo povratne vozovnice, ki jim jo je izdal konzulat, vendar so s tem povzročili državi precejšnjo škodo. Osebam z nizko stopnjo kvalifikacije moramo torej odsvetovati združitev z družino, vse dokler se njihov osebni položaj ne izboljša.«³⁶

Poročali smo torej o italijanskem izseljenstvu, za katerega sta bila značilna nizka strokovna izobrazba in dejstvo, da je bilo to gibanje po večini prosto oziroma nenadzorovano. Italijani so se raje z lastnimi sredstvi selili v karibsko državo, sami krili potne stroške in upali, da se bodo uspeli v tuji državi nastaniti kljub temu, da niso imeli nikakršnega zagotovila, da bodo našli zaposlitev. Veliki val italijanskega izseljevanja se je izčrpal leta 1957. V začetku naslednjega leta, 23. januarja 1958, je v izredno napetem ozračju, ki je zajelo tudi italijanske izseljence, padla vlada Péreza Jiménezza. Ta dogodek je naznanjal konec politike »odprtih vrat«. Sovražna naravnost do Italijanov je bila neke vrste povračilo za masovno podporo italijanskim izseljencem po sprejetju volilnega zakona novembra 1957, ki je prvič v zgodovini tujcem omogočal, da so lahko volili, in za podporo Pérezu ter njegovi politiki in ideologiji »novega državnega ideala«. Zamrla je tudi demografska politika, ki je slonela na priseljevanju iz Evrope. Nobene zakonske spremembe ni bilo, sprejet je bil samo upravni akt, na podlagi katerega so 18. julija 1953 venezuelski konzuli v tujini prejeli obvestilo, da lahko izdajajo vstopne vize samo za združitve zakoncev, otrok in staršev priseljencev, ki so že imeli stalno prebivališče v državi.³⁷

Tisti, ki so se odločili za izselitev iz Furlanije in tržaškega zaledja v Venezuelo po drugi svetovni vojni, so bili deležni zgoraj omenjena napeljevanja in spodbujanja. Vendar pa so bili razlogi, ki so jih privedli do odločitve, da zapustijo svoje domove, povsem drugačni. Pri Furlanih je šlo za gospodarsko stisko zaradi povojne krize na že tako strukturno šibkem in revnem sistemu, kjer je primanjkovalo materialnih in

³⁶ Pismo Ministrstva za zunanje zadeve z dne 26. oktobra 1957, cit.

³⁷ P. Cunill Grau, *La presenza italiana in Venezuela*, cit., str. 277 in 278.

finančnih virov. Domove so zapuščali pretežno moški. Izselsjevanje v Venezuelo se je skladalo z vzorcem, po katerem naj bi se iz predelov, kjer je bila stopnja mobilnosti najvišja (v gorskem videmskem in pordenonskem delu in na gričevnatem videmskem območju) izseljevali mladi in aktivni ljudje. Ti so obdelavo zemlje prepustili upokojencem, gospodinjam in mladoletnikom, ki so s sadovi svojega truda poskrbeli za preživetje, medtem ko so oni denarne pošiljke iz tujine vlagali v nakup zemlje, kmetijskih strojev, gradbenega materiala,³⁸

Pri izseljencih iz tržaškega zaledja pa je določitev dejavnikov, ki so botrovali odhodu v tujino, bolj zapletena in ni omejena zgolj na ekonomske razmere, ampak je temeljila tudi – in predvsem – na zgodovinskem, geografskem in političnem ustroju. Tržaški novinar in pisatelj Paolo Rumiz je s tem v zvezi napisal:

»Resnično ne vem zakaj glagol »andare« (op. pr.: glagol iti v italijanski obliki) ni prehoden in torej nima pasivne oblike. Ko pomislim na vse te ogromne premikajoče gmote, tudi turistične, vidim nek skupni imenovalec: pasivnost pri premikanju, ki ji te gmote podležejo in je ne iščejo. Svoje nomadstvo bi torej morale opisati na sledeč način: reči bi morale »io sono stato andato« (op.pr. jaz sem bil šel), »io vengo andato« (op. pr. jaz bom bil šel). S to slovnično zmešnjavo bi jim moralo uspeli pojasniti, da odločitev za njihov odhod izvira od drugod.«³⁹

Rumiz se nanaša na sodobno izseljenstvo, vendar lahko to njegovo razmišljanje nedvomno prenesemo v čas povojnega izseljevanja iz tržaškega zaledja. Zaradi dolgega povojnega obdobja, ki je (ne le fizično) raztrgalo vzhodno mejo, so se bili ljudje prisiljeni seliti. Ti prisilni dejavniki so veljali bodisi za istrske, reške in dalmatinske begunce, ki so med pomladjo 1945 in jesenjo 1954 v valovih odhajali v tujino, ker se niso hoteli nastaniti v Trstu ali drugod po Italiji, bodisi za tisoče

³⁸ E. Saraceno, *Emigrazione e rientri. Il Friuli – Venezia Giulia nel secondo dopoguerra*, Cooperativa Editoriale »Il Campo«, Videm, 1981, str. 30 in 37.

³⁹ P. Rumiz, *Spostamenti di popolazioni e questioni di comprensione*, v C. Donato, P. Nodali, A. Panjek, *Oltre l'Italia e l'Europa – Beyond Italy and Europe. Ricerche sui movimenti migratori e sullo spazio culturale*, Edizioni Università di Trieste, Trst, 2004.

tržaških beguncev, ki so od pomladi 1954 zapuščali mesto in se selili po večini v Avstrijo, pa tudi drugam.⁴⁰

Knjiga s članki italijanskega novinarja in izseljenca v Venezueli Gaetana Bafileja na romanesken način pripoveduje zgodbo nekega prebivalca Julijske krajine, ki so ga skušali povzdigniti v simbol izgube samega sebe, kar je pogosto spremljalo izseljenske izkušnje posameznikov; še toliko bolj v primeru, ko je ob vrnitvi v rodni kraj (v tem primeru je šlo za Reko) izseljenec ugotovil, da ta sicer sam po sebi še vedno obstaja, vendar ni več enak kraju, kakršnega je poznal pred odhodom. V pripovedi odkrijemo samo začetnice tega človeka in izvemo, da je zapustil »svojo Julijsko krajino«, ženo in otroke in se za božič leta 1950 odpravil v Venezuelo. V Macutu je zaradi poškodbe na delu najprej izgubil zavest, ob prebuditvi pa še razum: »odprla se je in ga požrešno pogoltnila meja norosti«. Zatekel se je v džunglo, kjer je sedem mesecev živel kot divjak in končno pristal v norišnici, kjer se je začel zdraviti:

»kljub temu, da je bilo odeto v meglene obrise, se je v njemu prebudilo prepričanje, ki bi ga moralo pripeljati do ozdravitve. Moram ozdraveti, je pravil, moram ozdraveti. In z nepričakovano odločnostjo se je začel ozirati nazaj, v svojo preteklost, in z neverjetnim naporom skušal priklicati v spomin kraje in dogodke ter zlagati košček za koškom vse tisto, kar je še do včeraj sestavljalo njegovo bit. Kdo sem? Spraševal se je, kdo sem?«⁴¹

Srečen konec zgodbe še dodatno poudari fabulističen način pripovedi; vrnitev v rodni kraj in ponovno združitev s svojo ženo, »ki morda nikoli ne bo izvedela, da se njen mož vrača iz norega potovanja«. Eksistencialne refleksije v zgodbi E.Z. spominjajo na Pirandella, zapleti, ki so v tem primeru zlasti birokratke narave, pa na Ionescoja. Izseljenec želi namreč izkoristiti možnost in se s pomočjo konzularne pomoči vrniti v domovino na stroške italijanskih oblasti, kljub temu, da se nikdar ni opredelil za Italijo, pa čeprav se je rodil na Reki.

⁴⁰ V delu *Ricostruire Trieste. Politiche e pratiche migratorie nel secondo dopoguerra*, Edizioni Università di Trieste, Trst, 2006, A. Panjek uporablja neobjavljene vire in zastavlja zanimiva vprašanja o migracijski vlogi Trsta po drugi svetovni vojni.

⁴¹ G. Bafile, *Passaporto verde*, cit., str. 174.

O poklicnem življenju izseljencev iz Furlanije Julijske krajine v Venezueli vemo zelo malo. Znano je na primer, da je med julijem 1950 in decembrom 1951 256 beguncev iz tržaškega zaledja po zaslugi mednarodne begunske organizacije IRO dobilo dovoljenje za odhod v Venezuelo.⁴² Ali da je med leti 1953 in 1958 331 oseb iz tržaškega zaledja (med temi je bilo 126 beguncev) odpotovalo v Venezuelo s pomočjo medvladnega odbora za evropske migracije ICEM. Velik del izseljenskih skupin iz tržaškega zaledja, katerim je pri izseljevanju pomagal ICEM, so sestavljale gospodinje: 125 »delavk za delovno mesto vodje gospodinjstva« in 136 gospodinjec ali gospodinj (samskih, poročenih ali zakoncev brez otrok)«. ⁴³

V nekaterih arhivskih dokumentih je zapisano, da so bile italijanske oblasti zelo zaskrbljene nad moralnostjo žensk, ki so odhajale v Venezuelo in jih je bilo po njihovem mnenju pred odhodom v tujino treba preveriti:

»S tem v zvezi zagotavljamo, da bodo bodoče selekcije osebja potekale nadvse preudarno. V skladu z navodili ministrstva bomo pregledali minule delovne izkušnje in izločili samske ženske. Kar zadeva potovanja z letalom vemo, da bi bilo to prevozno sredstvo hitrejše, a tudi dražje. Pripomniti velja, da če se bodo med vožnjo z ladjo nekatere ženske neprimerno obnašale, bodo enako ravnale tudi po izkrcanju iz letala. Žal ni veliko sredstev, s katerimi bi lahko preventivno preverili stopnjo moralnosti kandidatk. Vsekakor bi pomanjkljivosti s tega vidika uspeli odkriti samo pri najhujših primerkih, pri katerih bi morala posredovati policija.«⁴⁴

Ne glede na to ali je šlo za utemeljena sklepanja ali predsodke, se to gospodinj iz tržaškega zaledja sploh ni dotaknilo. Poglejmo kako se zaključí zgornji dokument:

⁴² A. Panjek, *Ricostruire Trieste ...*, cit., str. 109.

⁴³ *Relazione annuale dell'Ufficio del Lavoro di Trieste*, s.d. (verjetno 1956), Archivio di Stato di Trieste, Ufficio Regionale del Lavoro e della Massima Occupazione, b.375, f. 1631.

⁴⁴ Pismo Ministrstva za delo in socialno varnost Ministrstvu za zunanje zadeve, Centralni državni arhiv, Rim, sklad Ministrstva za delo in socialno varnost, Generalna direkcija za zaposlovanje in delovno silo, kuverta 449 z dne 23. novembra 1953.

»Počakajmo na nadaljnja poročila in na rezultate dveh skupin gospodinj, ki jih je najel tržaški ICEM in katerih izvor in sestava nimata nič skupnega z osebjem, ki so ga najeli Uradi za delo in zaposlovanje v drugih delih države.«⁴⁵

Veliko izseljenih Furlanov (predvsem v Maracaibu) se je v Venezueli zaposlilo v gradbeništvu. Pogosto so tudi ustanavljali svoja podjetja: Natale in Santo Fornazier ter Celeste Albino Uasso, ki so se priselili v Venezuelo (prvi leta 1949, druga dva pa leta 1951), so ustanovili gradbeno podjetje Constructora F y B; Guido Freschi, ki se je v Venezuelo priselil leta 1950, je ustanovil podjetje Constructora de Viviendas; León Elías, ki je dom zapustil leta 1951, pa je ustanovil podjetje Construcciones Petroleras. Na gradbenem področju velja omeniti Videmčana Giorgia Simonuttija, ki se je v Venezuelo izselil leta 1948. Bil je načrtovalec in izvajalec urbanističnih infrastruktur v različnih predelih Maracaya, sodeloval je pri izgradnji kopališkega centra Palma Sola in pomembnih četrti El Marqués ter Urbina v Caracasu. Leta 1978 je ustanovil podjetje Inversiones Grusi. Furlanski podjetniški duh pa se je razvijal tudi na drugih področjih; na primer v prehrambeni industriji, kjer velja omeniti Ermanna Stefanuttija, ki je leta 1956 v stanovanjski četrti La Yaguara v Caracasu odprl podjetje Embutidos Stefanutti & Compañía ter Giovannija Greggia, ki je leta 1958 v Caracasu odprl slaščičarno Pastelería La Ducal.⁴⁶

Od šestdesetih let dalje je pojav velikih italijanskih migracij (tudi iz Furlanije in iz tržaškega zaledja) v Venezuelo zamrl. Od leta 1958 do leta 1968 je bilo v matičnih registrih v goriški in videmski občini vpisanih 1.832 oseb, 1.262 pa jih je bilo izbranih. To pomeni, da je bilo 570 več povratnikov od izseljencev.⁴⁷

Zaradi srednjevzhodne krize se je leta 1973 v Venezueli začelo obdobje velikega ekonomskega razcveta, ki pa ni bil vezan na gospodarsko rast, ampak na rast prihodkov na račun naftne industrije: cena surove nafte je leta 1973 iz 3,71 dolarjev

⁴⁵ Ibidem.

⁴⁶ P. Cunill Grau, *La presenza italiana in Venezuela*, cit., str.: 244; 372; 343; 358.

⁴⁷ Obdelava podatkov v preglednici Vpisani in izbrisani iz in za Venezuelo v videmski in goriški pokrajini, J. Grossutti, *Un'esperienza migratoria trascurata*, cit., str. 548.

na sodček narasla na 11,25 dolarjev leta 1975 in tako privedla do nenadnega porasta izmenjav s tujino. V teh letih se je izseljevanje Evropejcev ustavilo, povečalo pa se je medcelinsko izseljevanje. Novi priseljenci so prihajali iz Čileja, Argentine, Ekvadorja, Dominikanske republike, Peruja in zlasti iz Kolumbije. Leta 1981 je kolumbijsko prebivalstvo predstavljalo skoraj polovico (47,5%) vseh tujcev na venezuelskem ozemlju.⁴⁸

V osemdesetih letih je venezuelsko gospodarstvo doživelo veliko recesijo, ki je med drugim vplivala tudi na inflacijo. Med leti 1983 in 1997 je inflacija v državi zrasla za 18.000 %.⁴⁹ V petletnem obdobju med leti 1989 in 1993 je prišlo do ponovnega booma povratnikov v Furlanijo Julijsko krajino. Zabeleženih je bilo 265 vrnitev.⁵⁰

Na podlagi podatkov AIRE (Matični register italijanskih državljanov s stalnim prebivališčem v tujini) je bilo leta 2005 v Venezueli 2.756 izseljencev iz Furlanije in tržaškega zaledja. Razdeljeni so bili po izvornih pokrajinah: 1.330 (48,3 %) iz videmske (po večini iz Občin Videm, Gumin, Buje, Čenta, Codroipo); 1.046 (38 %) iz pordenonske (po večini iz občin San Giorgio della Richinvelda, Vito d'Asio, Pordenon, Spilimbergo in Travesio); 278 (10,1 %) iz tržaške (zaradi skladnosti pokrajinskega ozemlja z Občino Trst, sta le dve osebi prihajali iz drugih Občin) in 100 (3,6 %) iz goriške pokrajine (v glavnem iz Gorice in Tržiča).

Podatki AIRE iz leta 2008 pa kažejo, da je v Venezueli trenutno 2.756 izseljencev iz Furlanije in tržaškega zaledja. Razdeljeni so po pokrajinah izvora: 1.396 (47,5 %) iz videmske (po večini iz Občin Videm, Buje, Humin, San Daniele, Codroipo, Čenta); 1.104 (37,6 %) iz pordenonske (v glavnem iz Občin Spilimbergo, San Giorgio della Richinvelda, Vito d'Asio, Pordenon in Travesio); 310 (10,6 %) iz tržaške (zaradi skladnosti pokrajinskega ozemlja z Občino Trst, je samo osem oseb prihajalo iz

⁴⁸ D'Angelo Giuseppe, *Il viaggio, il sogno, la realtà...*, cit., str. 34.

⁴⁹ J. Grossutti, *Un'esperienza migratoria trascurata*, cit., p. 548. Za poglobitev vprašanja povratništva: J. Grossutti, *I "rientri" in Friuli da Argentina, Brasile, Uruguay e Venezuela (1989 – 1994)*, Regione Autonoma Friuli Venezia Giulia, Ente Regionale per i Problemi dei Migranti, Arti Grafiche Friulane, Tavagnacco, 1997 in F. Micelli, *Emigrazione di ritorno e identità regionali: il caso friulano*, in *La riscoperta delle Americhe...* cit., str. 428 – 430.

drugih Občin) in 128 (4,3 %) iz goriške pokrajine (po večini iz Gorice, Romansa in Tržiča).